

Tanulmány

NEMZETKÖZI ERŐFESZÍTÉSEK A GYERMEKEK SZEXUÁLIS KIZSÁKMÁNYOLÁSÁNAK MEGELŐZÉSÉRE ÉS KEZELÉSÉRE

1996. augusztus 31-én 122 állam képviselői Stockholmban elfogadták a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni teendőket összefoglaló ún. Stockholm Nyilatkozatot. A gyerekek ilyen fajta kizsákmányolása viszonylag új területét jelentette a kormányzati és a civil szféra munkájának. Az Egyesült Nemzetek Gyermeki Jogokról szóló Egyezménye 34. és 35. cikkelyét leszámítva, korábban csak igen kevés nemzetközi intézkedést hoztak a gyermekek szexuális kizsákmányolásának megakadályozása érdekében. Az utóbbi négy évben azonban sokat megvalósítottak a Stockholm Nyilatkozat napirendjéből, és kellő hangsúlyt kapott a gyermekek szexuális kizsákmányolása (GYSZK*) elleni munka. Komoly eredmény, hogy nőtt a Nyilatkozat támogatóinak száma, három kiadásban jelent meg két új nemzetközi kiadvány a témáról, egyre többen ismerik fel, hogy a megelőzésben a gyerekek részvétele is fontos. Megállapodás született arról is, hogy 2001. decemberében, Japánban (Yokohamában) megrendezik a gyermekek szexuális kizsákmányolásával foglalkozó második világkongresszust.

A múlt év folyamán Tonga és Barbados volt a 123., illetve a 124. állam, mely hivatalosan is elismerte a Stockholm Nyilatkozatot. Georgia is kifejezte szándékát a Nyilatkozat aláírására. Mindez azt mutatja, hogy a Nyilatkozatot egyre többen ismerik azokban az országokban is, melyek nem képviseltették magukat az első világkongresszuson. Ezek az államok azóta elkötelezték magukat, hogy politikájukban, a jövőben, fontos szerepet kap a GYSZK elleni küzdelem.

1999. júniusában a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet aláírta a 182. Egyezményt az Elfogadhatatlan Gyermekmunkákról. 2000. májusában az ENSZ Közgyűlése jóváhagyta a gyermekkereskedelem, a gyermekprostitúció és a gyermekpornográfia elleni gyermeki jogok alapján készült szakmai szabályzatot. A nemzetközi gyermek- és nőkereskedelem elleni harc alapelveit pedig jelenleg dolgozzák ki a Nemzetközi Szervezett Bűnözés elleni ENSZ Egyezmény keretében.

A 182. Egyezmény kimondja, hogy az „elfogadhatatlan gyermekmunka-meghatározás a következőket foglalja magába: „a rabszolgaság vagy az ahhoz hasonló gyakorlat minden formája, úgy mint: a gyermekek áruba bocsátása, a velük való kereskedelem, gyermekek felkínálása, beszerzése, használata prostitúció, pornográf termékek, pornográf előadások céljaira.” A Konvenció felszólítja a ratifikáló államokat, hogy minél hamarabb foganatosítsanak hatékony intézkedéseket az elfogadhatatlan gyermekmunkák megszüntetésének és betiltásának biztosítására. Különösen az állami szervek kötelesek megelőzni az ilyen jellegű gyermekmunkák megjelenését, elterjedését, valamint biztosítani a gyerekek számára a szükséges és megfelelő segítséget biztonságuk, rehabilitációjuk, szociális integrációjuk megvalósításának érdekében. Az Egyezmény 6. cikkelye szerint az aláíró államok kötelesek kidolgozni és végrehajtani az ilyen gyermekmunkák megszüntetését szolgáló programokat. Ez azt jelenti, hogy az olyan államok – pl. Belize és Pápua Új-Gínea –, melyek nem fogadták el a Stockholm Nyilatkozatot, de ratifikálták a 182. Egyezményt, kötelesek kidolgozni és végrehajtani egy olyan nemzeti programot, mely a

* Gyermekek szexuális kizsákmányolása – felnőtt által végrehajtott szexuális bántalmazás, melynek fejében az elkövető jutalmat, pénzt vagy más ellenszolgáltatást nyújt az áldozatnak vagy egy harmadik személynek, ill. személyeknek.

gyerekek szexuális kizsákmányolásának megszüntetését célozza. Emellett a 8. cikkely kimondja, hogy az állami szervezetek segítsenek egymásnak abban, hogy hatékony intézkedések szülessenek a nemzetközi együttműködés elősegítésére a szociális és gazdasági fejlődés, a szegénység csökkentését célzó programok, a felsőoktatás fejlesztésének érdekében. Ugyanez a cikkely szólítja fel az állami szervezeteket a gyermekprostitúció, a gyermekpornográfia és a szexuális célú gyermekkereskedelem megszüntetésére. 2000. augusztus 10-én 33 ország ratifikálta az Egyezményt, mely 2000. novemberében lépett jogerőre.

A gyermekek részvételének fontosságát a GYSZK elleni harcban csak az utóbbi években ismerték fel. Az ECPAT, az UNICEF és más szervezetek is célul tűzték ki a fiatalok egyre nagyobb arányú részvételét a munkában. 2000. májusában, Manilában, nemzetközi konferenciát tartottak annak a harminc szervezetnek a részvételével, melyek, szerte a világon, fiatalok bevonásával dolgoznak a gyermekek szexuális kizsákmányolása ellen.

KELET-EURÓPA

HARC A GYERMEKEK SZEXUÁLIS KIZSÁKMÁNYOLÁSA (GYSZK) ELLEN

A gyermekek szexuális kizsákmányolásának előfordulási aránya igen magas és növekvő tendenciát mutat Kelet-Európában. A legfőbb probléma a térségben a szexuális célú gyermekkereskedelem. A volt szocialista országok adják a legtöbb fiatal nőt a nyugati szexiparnak és Ázsiának. A szexturizmus is egyre elterjedtebb, a pedofilok előnyben részesítik a térséget az alacsony árak miatt. A helyzet aggasztó volta ellenére pontos adatok nem állnak rendelkezésre a GYSZK-t illetően, megfelelő monitorozási és adatgyűjtési technikák hiányában.

A GYSZK növekvő tendenciájának számtalan kiváltó oka van, az egyik legfőbb az egyre növekvő szegénység. A rendszerváltás után a térség országaiban átalakult a gazdasági és szociális rendszer, nőtt a munkanélküliség, a hajléktalanok száma emelkedett, az életszínvonal csökkent. Egyre több az iskolából kikerült és állás nélküli fiatal, emellett hiányzik a jól működő gyermekvédelmi rendszer. Az utóbbi években egyre komolyabb gondot jelent a gyermekek elleni fizikai és szexuális erőszak terjedése. A GYSZK növekvő gyakoriságához hozzájárul a kormányok és a rendőrség korrupciója, a maffia és más bűnszövetkezetek tevékenysége.

GYERMEKPROSTITÚCIÓ

A gyermekprostitúció igen elterjedt a térségben. A foratókönyv nagyon hasonló a különböző városokban: a gyerekek magukat bocsátják áruba, hogy meg tudjanak élni. Pl. Moldovában az utcán élő gyerekek egyre nagyobb arányban vannak kiteve annak a veszélynek, hogy GYSZK áldozatául esnek. Romániában 5%-ra becsülik a prostitúció áldozatává vált hajléktalan gyerekek arányát. Oroszországban még rosszabb a helyzet: 500 ezerre tehető az utcagyerekek száma, a gyerekkornak a prostituáltak 23%-át teszik ki Moszkvában.

Igen sok gyermekkorú prostituált különböző bandák, kerítők, szervezett bűnözői hálózatok kezébe kerül. Belorussziában a családokból elszökött gyerekek pályaudvarokon kötnek ki, ahol a bandák tagjai bordélyházaknak adják el őket. Szófiában (Bulgária) a GYSZK áldozatául esett gyerekeket kerítők kényszerítik prostitúcióra. Pozsonyban (Szlovákia) a fiatal lányok az utcákon és a helyi szállodákban dolgoznak. Hasonló a helyzet Ukrajnában is, csak ott a gyermekprostitúció még szervezettebb keretek között zajlik.

Belorussziából és a Cseh Köztársaságból arról is érkeznek jelentések, hogy a szülők adják prostitúcióra gyerekeiket. Csehországban a legtöbb áldozat fiatal roma lány.

Kelet-Európában – összehasonlítva a világ más térségeivel -a fiúk nagyobb arányban vannak kitéve annak, hogy prostitúció áldozatává váljanak. A legtöbben külföldiek kezébe kerülnek, akik kifejezetten szexturizmus céljából látogatják a régiót. Hasonló jelenséggel találkozhatunk a térség különböző országaiban: Észtországban, Oroszországban, a Cseh Köztársaságban és Lengyelországban is. Észtországban virágzik a gyermek-szexturizmus, az áldozatok javarészt fiúk, az elkövetők pedig főként finnek és németek, akik külföldi magazinok szexhirdetése nyomán keresik a gyerekeket az országban. 1997. és 1999. között 881 ilyen esetet jelentettek Észtországból. A finn elkövetők száma Oroszországban is nő: egy 2000. áprilisi tanulmány szerint Oroszország két olyan régiójában, mely Finnországgal határos, a 14 és 18 év közötti gyerekek 80%-a részt vett külföldivel folytatott szexuális kapcsolatban, az utóbbi három hónap folyamán. Lengyelországban a nyugati szexturisták – főként svédok – a fiú-prostituáltak olcsó árai miatt látogatják az országot. A Cseh Köztársaságban is elterjedt a fiúk prostitúciója, főként Prágában, sok gyerek dolgozik a prágai pályaudvaron, külföldi és helyi partnerekkel is. A fiatalabb gyerekek a legkeresettebbek. Romániában is terjed a szexturizmus, a rendőrség egyre nagyobb számban tartóztat le külföldi pedofilokat.

A gyerekprostitúció növekedése Lettorszában is a szexturizmusnak tulajdonítható. A lett határnál a legkeresettebbek a 16 év alatti prostituáltak. A távolabb fekvő területeken, Rigában és a vidéki településeken a szexuális kizsákmányolás kereskedelmi céllal zajlik, a gyermekkorú és a felnőtt prostituáltak legnagyobb része ebben a régióban dolgozik.

GYERMEKPORNOGRÁFIA

A térségben működő gyermekpornográfiáról igen kevés információ áll rendelkezésre, nehéz általános képet kapni a problémáról. Oroszországban és a Cseh köztársaságban – úgy tűnik – nő a gyermekpornográfiával foglalkozók száma. Oroszországban a pornóipar kevésbé szabályozott, 1996-ban 1005 pornográf bűncselekmény történt, tízszer annyi, mint 1992-ben. A Cseh Köztársaságban az utóbbi években kiterjedt a pornóipar, könnyen, nyíltan hozzáférhető a pornográf termékek.

Szlovákiában, Romániában, Lettorszában és Ukrajnában is megtalálható a gyermekpornó-ipar. Szlovákiában a lányok filmekre, fotózásra szerződnek, ezeket többnyire olyan masszázsszalonokban készítik el, melyek szervezett bűnözői hálózatok tulajdonában vannak. Romániában és Ukrajnában a pornóipar termékei szabadon árusíthatók. Lettorszában a rendőrségi jelentésekben csak négy olyan eset szerepel, melyben gyerekeket pornográf célokra használtak, a valóságban ennek aránya sokkal nagyobb lehet.

SZEXUÁLIS CÉLÚ GYERMEKKERESKEDELEM

A szexuális célú gyermekkereskedelem ijesztő méreteket ölt Kelet-Európában. A legtöbb áldozat fiatal nő, de fiúkból is lehet „áru”. Kedvezőnek tűnő munkajánlatokkal fiatal lányok ezreit csalják külföldre, akik hamarosan a szexpiacra találják magukat. A leginkább aggasztó az egészben az, hogy a kereskedelmet hatalmas, jól szervezett nemzetközi hálózatok bonyolítják. Ez azt mutatja, hogy a probléma nagyobb, mint gondoltuk, a kereskedelemnek csak a látható dimenzióit tudjuk felbecsülni, az illegális vonatkozások jó része ismeretlen marad. A legutóbbi kelet-európai jelentések arról számoltak be, hogy a különböző bűnszövetkezetek az interneten is hirdetik áldozataikat, akiket aztán Nyugatra

csempésznek. Az internet növekvő arányú használata az ilyen jellegű kereskedelemben, még inkább megnehezíti a tevékenység felderítését. A legtöbb gyereket Kelet-Európából Nyugat-Európába viszik, ezek mellett fontos célállomás Dánia, Törökország, Ciprus, Japán, Kanada, Ausztrália, Izrael, a Közel-Kelet és Dél-Afrika. Belorussziából, Moldovából, Oroszországból és Ukrajnából a nyugati szexiparba szállítják a gyerekeket. Oroszország és Ukrajna a fő küldő országok, Lengyelország, Szlovákia és Csehország pedig a keleti térség fontos tranzitállomásai. 1989. óta az Oroszországból kivitt gyerekek száma óriásira nőtt, a kelet-európai gyerekek aránya a nemzetközi szexpiacon nagyobb, mint az ázsiaiaké és a latin amerikaiaké. Az állami intézményes gondoskodásból kikerülő gyerekek a legveszélyeztetettebbek. A gyerekkereskedelem mellett külön probléma a külföldre örökbe adott gyerekek bántalmazásának lehetősége. A múlt évben – Oroszországból – több, mint 6000 gyereket fogadtak örökbe külföldön. A külföldi örökbefogadások arányának növekedése kapcsán felmerül a gyanú, hogy nem mindegyik adoptáció a gyerekek érdekében történik.

Magyarország és Lengyelország fogadó, küldő és tranzitország is egyben, a szexuális célú gyerekkereskedelemben. Románia küldő és fogadó, Bulgária csak küldő ország. Magyarországon és Lengyelországon Romániából, Ukrajnából és Oroszországból fogad gyerekeket. Lengyelország fő célállomása Németország, Hollandia és Belgium. Az áldozatok nagy része fiú. Emellett lengyel diákok gyakran válnak prostituálttá Németországban, hétvégi munkavállalások során. Romániából hajléktalan gyerekeket szállítanak szexuális célokra Németországba és Hollandiába, Nyugat-Európán, Törökországon és Cipruson keresztül. Bulgáriából megközelítőleg tízezer nőt és gyereket vittek már külföldre. A legveszélyeztetettebbek az iskolából kimaradt, határmenti területeken élő fiatal lányok. Ők két fő útvonalon kerülnek a szexkereskedelemben: az egyik Csehországon és Lengyelországon keresztül Németországba és Olaszországba vezet, a másik pedig Görögországba, Makedóniába, Albániába és Törökországba.

A szexuális célú gyerekkereskedelem a Cseh és a Szlovák Köztársaságot is érinti. Csehország küldő, fogadó és tranzitország egyben, Szlovákia küldő és tranzitállomás. A határmenti kereskedelem megszokott a cseh-német határnál. Csehországból főként fiúkat visznek Németországba és Hollandiába – teherautókon csempészik át őket a határon. Külföldi fiúkat is szállítanak Csehországba, főként Prágába.

Az utóbbi években a balkáni gyerekkereskedelem is virágzik. A legnagyobb keresletet a jugoszláviai Koszovóból jelentették. A kereskedelem részletei csak nagy vonalakban ismertek. Fiatal bolgár (és más nemzetiségű) lányok százai dolgoznak Koszovóban, nagyon rossz körülmények között.

A balti államokban is növekvő tendenciát mutat az ilyen jellegű kereskedelem. Észtországban a fiatal nőket bocsátják áruba a határok mentén, Lettországon összefonódást találtak az emberkereskedelem és a korrumpált hatóságok között. Litvániából az európai uniós országokba folyik szexuális célú kereskedelem. 2000. januárjától a litván határon 251 kiskorú ki-utaztatását akadályozták meg a hatóságok, mert arra gyanakodtak, hogy szexuális célú utazásról lehet szó.

ORSZÁGOS PROGRAMOK

A térség minden országa – Belorusszia és Moldova kivételével – részt vett az 1996-os Stockholmi Világkongresszuson, ahol a kormányok elkötelezték magukat, hogy kidolgozzák a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni, 2000. évi országos programjaikat. Végül csak Lettország és Litvánia teljesítette ezt a vállalást, emellett a Cseh köztársaság és

Szlovákia is tett lépéseket a tervek megvalósítására. Bár Belorussziának és Oroszországnak is vannak általános, gyermekekkel kapcsolatos programjaik, egyik sem tartalmaz külön intézkedéseket a GYSZK megakadályozására. A legtöbb országnak nincsenek speciális programjai a témában, így Oroszországnak, Belorussziának, Bulgáriának, Észtországnak, Magyarországnak, Moldovának, Lengyelországnak, Romániának és Ukrajnának sem.

A lett kabinet 1999. decemberében elfogadta a „Országos program a gyerekek szexuális bántalmazása megelőzésének érdekében – 2000-2004” c. tervezetet. A program végrehajtására 2000 és 2004 között kerül sor, érintve a törvényhozás, az oktatás, a prevenció és a rehabilitáció területeit. A tervezet meghatározza a program céljait, a végrehajtandó feladatokat és az ezekért felelős személyeket. Néhány célkitűzést – különösen a törvényhozás területén – már sikerült teljesíteni, és a program az állami költségvetésből is megkapta a szükséges támogatást. Civil szervezetek nem vettek részt a program kifejlesztésében.

2000. januárjában a litván kormány is elfogadta a 2000-2004-es országos program tervezetét a gyerekek szexuális bántalmazása és kizsákmányolása ellen. A program öt kategóriát foglal magába: jogi szabályozás, oktatás, szakember-képzés, rehabilitáció és nemzetközi együttműködés. Minden kategóriában két fő területre oszthatók a tevékenységek. Az egyik a tanítás, különböző javaslatok kidolgozása és oktató anyagok kidolgozása, a feladatok másik része a kutatások területét célozza. Az első területen 2001-2002-re, a másodikon 2002-2004-re tervezik a program végrehajtását. Ennek ellenére lehetséges, hogy a teljes megvalósítás nem fog sikerülni 2004. végére, mivel egyelőre igen kevés tapasztalat áll rendelkezésre a gyerekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatban.

A Cseh Köztársaságban munkacsoport alakult az országos program kidolgozására. A munkát a Bűnmegelőzési Bizottság koordinálja, melybe tíz minisztérium munkatársai kapcsolódnak be. Szlovákiában a kormány egy Gyermekvédelmi Koordinációs Központot állított fel, ennek feladata az országos program kidolgozása.

Összességében elmondhatjuk, hogy egyelőre csak kis mértékű előrelépés történt a térségben, a GYSZK megelőzésének érdekében. Komoly akadályt jelent a kellő nyilvánosság és a szakértelem hiánya a témában, valamint az, hogy a kormányok nem kezelik a problémát súlyának és fontosságának megfelelően. Elégtelen a törvényhozásbeli reform, az állami és a civil szervezetek közötti együttműködés is.

PROGRAMOK, CÉLKITŰZÉSEK

A gyermekek védelme

A rendszerváltozás kezdete óta számos reformot hajtottak végre a térségben. Sajnos azonban ezek a reformok nem eredményeztek gyökeres változást a GYSZK terén. A gyermekek védelme a prostitúciótól és a gyermekkereskedelemtől csekély mértékű, nincs megfelelő szabályozás a gyermekpornográfiával kapcsolatban sem. Például Bulgáriában 2000 májusában készült el a gyermekek védelmével foglalkozó törvény, ez azonban nem tartalmaz külön intézkedéseket a GYSZK témakörében. Hasonlóképpen Magyarországon is életbe lépett az új gyermekvédelmi törvény, GYSZK-val kapcsolatos rendelkezéseket azonban nem foglal magába. A belorusz, a moldovai, a lengyel és a román törvények sem megfelelőek ebből a szempontból.

A térség leghatékonyabb szabályozása a balti államokban található. Észtországban az 1992-es gyermekvédelmi törvény megfelelő védelmet nyújt a gyerekeknek a szexuális bántalmazás ellen. Lettorszában a gyermeki jogokat védő törvény 1998-ban lépett érvénybe. Litvániában a kormány 1996-ban fogadta el a gyermeki jogok védelmét biztosító törvényt, mely szintén kellő védelmet nyújt a GYSZK ellen. Ezen felül 2001. januárjától speciálisan a GYSZK területét érintő szigorított szabályozás lép életbe.

A Cseh Köztársaságban, Szlovákiában és Ukrajnában is történtek változások a törvényi szabályozásban. Csehországban a gyermekek szociális ellátásával kapcsolatos törvényt 2001-ben vezetik be. Szlovákiában a Büntető Törvénykönyv foglalja magában a GYSZK-val kapcsolatos rendelkezéseket. Ezek az intézkedések azonban nem túl hatékonyak. Ukrajnában a gyermekkereskedelmet tiltó jogszabályt 1998-ban fogadták el, a gyermeki jogokról szóló törvénytervezet pedig jelenleg készítik. Az Orosz Államszövetség Büntető Törvénykönyve tiltja a prostitúciót, és szankciókkal sújtja a prostituáltakat. A gyermekpornográfiairól nincs külön szabályozás a törvényben.

Úgy tűnik, hogy a GYSZK ellen nem kapnak hathatós védelmet a térség gyermekei. A legtöbb országban nincsenek megfelelő törvények, ahol pedig van jogi szabályozás, ott sem igazán hatékony. A hatóságok körében elterjedt korrupció és a jól szervezett nemzetközi bűnszövetkezetek szintén megnehezítik a munkát. Hiányos a rendőrség szakértelme is a témában. Ezeknek a problémáknak a felszámolására kezdődött 1998-ban, Észtországban az „Építsünk ki hálózatot Oroszország, Észtország, Svédország, Németország és Finnország hatóságai között a nő- és gyermekkereskedelem nyomon követésére, felderítésére és megakadályozására” c. projekt. A hálózat kiépítése mellett képzéseket indítanak az illető országok rendőrségi, ügyészégi és más szakemberei számára. Hasonló programra lenne szükség a térség többi országában is.

A fenti projekt indítása is azt mutatja, hogy a GYSZK elleni összefogás erősödik a térségben. A kooperáció hatékonyságát mutatta az az eset is, melyben finn férfiakat értek tetten orosz gyerekek szexuális bántalmazása közben, a finn határnál, 2000 januárjában. Két finn kormányzati megbízott bonyolított le gyors akciót, majd tárgyalások kezdődtek a két ország között a GYSZK elleni együttműködés kidolgozására. Ez az eset kiváló példája a GYSZK elleni harc fontosságának, és jól mutatja azt is, hogy a problémák csak az országok közötti együttműködéssel oldhatók meg.

Számos országban nincs bírói eljárás a GYSZK-val kapcsolatos esetek kezelésére, nincs személyi kapacitás és anyagi forrás az eljárások lefolytatására. Az ügyek nem jutnak el a bíróságra, vagy ha igen, a döntések nem a gyerekek érdekét tartják szem előtt, sokszor nem veszik komolyan az esetet. Ennek mutatja jó példáját Bulgária: 1997 és 1999 között csak kilenc GYSZK-ról szóló eset került a Legfelsőbb Bíróságra, annak ellenére, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények gyakoriak az országban.

Megelőzés

A gyermekek szexuális kizsákmányolásának növekvő mértéke ellenére a megelőzés területén igen kevés eredményt tudnak felmutatni a térség országai. A GYSZK-t sok országban nem kezelik súlyának és komolyságának megfelelően. Belorussziában, Szlovákiában, Bulgáriában és Romániában tettek néhány lépést a megelőzés érdekében. Nincs tudomásunk hasonlókról a Cseh Köztársaságban, Magyarországon, Moldovában, Lengyelországban, Oroszországban és Ukrajnában.

Belorussziában egy civil szervezet foglalkozik a GYSZK-val. 1999 decemberében konferenciát rendeztek a témában. Bulgáriában a La Strada program keretében foglalkoznak

az emberkereskedelem és a prostitúció megelőzésével. 2000. áprilisában széleskörű kampányt indítottak a GYSZK ellen, melyet a Nemzetközi Migrációs Hivatal és az Európai Unió szervezett és támogatott. Szlovákiában, 2000 áprilisában, a Szlovák Nőszövetség szervezett nemzetközi konferenciát a pozsonyi nőkereskedelemtől. A résztvevők megvitatták a szexuális célú gyermekkereskedelem problémáját is. Romániában újságcikkek jelentek meg a témáról, kiadtak egy „SOS Utcagyerekek” c. hírlevelet, melyben tájékoztatják a közvéleményt az utcán élő gyerekek nehéz helyzetéről.

A balti államok 2000 júniusában, Észtországban konferenciát rendeztek a GYSZK problémájának tudatosításáért. Litvániában az Emberi Jogok Egyesülete 2000. június 9-én konferenciát tartott a nő- és gyermekkereskedelemtől. Lettországon, 1999-ben országos tanácskozást rendeztek a GYSZK gyakoriságának felméréséről és javaslatokat készítettek a megelőzéshez, végül elfogadták a GYSZK elleni országos programot.

Rehabilitáció, visszailleszkedés

A számtalan szociális és gazdasági probléma, a szociális rendszer sorozatos reformjai végül is azt eredményezték a térség országaiban, hogy a gyermekkorú áldozatok nem kapnak megfelelő segítséget. Igen kevés civil szervezet foglalkozik a problémával, a legtöbb tevékenységet Lettország fejt ki. Néhány országban megpróbálták kialakítani az áldozatok számára szükséges segítségnyújtás formáit, azonban a legtöbb helyen még nem találták meg a legmegfelelőbb módszert.

Lettországban egy rehabilitációs központot alapítottak a szexuális abúzus gyermekkorú áldozatainak kezelésére, emellett a Szociális Munkások Egyesülete egy családi tanácsadó központot működtet szexuálisan bántalmazott gyermekek számára. A Vilniusi Egyetem kórházában is létrehozta egy rehabilitációs centrumot szexuális abúzuson átesett gyermekek részére. Észtországban a Tallinban és Tartuban működő Gyermekvédelmi Központok nyújtanak tanácsadó szolgáltatást az áldozatoknak és családjaiknak.

Belorussziában, Csehországban és Lengyelországban is alakult néhány rehabilitációs központ. Belorussziában tanácsadó szolgálatot vezetnek a gyermekkorú áldozatoknak. A Cseh Köztársaságban egy civil szervezet segít a prostituáltaknak életük megváltoztatásában. Lengyelországban egy alapítvány biztosít szállást és működtet tanácsadó szolgálatot a GYSZK áldozatainak és családjaiknak.

Moldovában, Romániában és Szlovákiában a rehabilitáció nem csak a szexuális abúzus áldozatainak, hanem általában a nehéz körülmények között élő gyerekek számára áll rendelkezésre. Moldovában a veszélyeztetett és az utcán élő gyerekeknek tartanak fent egy központot. A centrum egészségügyi, oktatási és tanácsadói szolgáltatást nyújt a gyerekek részére. Romániában a bukaresti hajléktalan gyerekeket látják el szociális, orvosi és pszichológiai segítséggel. Szlovákiában egy civil szervezet működtet krízisközpontot különböző nehézségekkel küszködő gyerekek számára, a legtöbben szexuális abúzus áldozatai.

Sikerek, nehézségek

A probléma nagyságához képest igen kevés megoldás született a GYSZK terén Kelet-Európában. A legtöbbet a balti államok érték el, Lettország és Litvánia elindította a GYSZK elleni országos programot, az államok közötti együttműködés pedig egyre hatékonyabb.

A térség országainak számos nehézséggel kell szembe nézniük: a személyi és gazdasági erőforrások hiánya, a családbarát szolgáltatások és a regionális együttműködés elégtelensége

stb. A civil szervezetek pénzügyi gondokkal küzdenek és a legtöbb helyen nem a GYSZK problémájára specializálódtak, hanem szélesebb körű tevékenységet folytatnak. A legnagyobb problémát sokszor maguk a kormányok jelentik. Nehézkes az inadekvát törvények reformja, kevés intézkedés születik a szervezett bűnszövetkezetek felszámolása és a korrupciós hivatalnokok elbocsátása érdekében. A kilátás tehát nem túl jó a kelet-európai gyermekek számára. A gyermekek szexuális kizsákmányolása egyre nagyobb méreteket ölt a térségben, mind több és több gyerek esik áldozatul hamis, nyugati munkavállalási ajánlatoknak, míg a kormányok tétlenül nézik, hogyan válnak a gyerekek szexuális rabszolgákká.

Nyilvánvaló, hogy hathatós intézkedésekre volna szükség: erősíteni kellene a kormányok közötti, valamint a kormányok és a civil szervezetek közötti együttműködést. Államközi egyezményekre volna szükség az emberkereskedelem megfékezésének érdekében, valamint oktatásra, tájékoztató kampányokra és a GYSZK áldozatainak gyógyulását és visszailleszkedését segítő humán és anyagi erőforrásokra.

Looking back thinking forward című könyvből fordította: Hartmann Mariann (ECPAT International, 2000., 131-138. o.)